

EVEN MEMOREREN : 100 JAAR GELEDEN WERD GEORGE SARTON GEBOREN

Op 31 augustus was het 100 jaar geleden dat George Sarton geboren werd in de Twee Bruggenstraat als zoon van een Directeur-Hoofdingenieur bij de Spoorwegen.

Het is vrijwel zeker dat de naam Sarton de overgrote meerderheid der Gentenaars helemaal niets zegt, maar dit is vaak het lot van veel verdienstelijke mensen met wereldfaam : in hun eigen stad of land zijn ze vrijwel onbekend.

Hij begon zijn studies aan het Atheuneum alhier en zette ze verder aan het Atheneum van Chimay waar hij gedurende 4 jaar "interne" was. In 1902 laat hij zich inschrijven aan de Universiteit aan de Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, iets wat hem blijkbaar niet zeer ligt, want na 1 jaar verlaat hij de Universiteit. Hij komt er terug 2 jaar later, maar deze keer aan de Faculteit der Wetenschappen.

Dit schijnt de juiste keuze te zijn. Hij neemt deel aan de universitaire wedstrijd voor Scheikunde en voert experimentele onderzoeken uit over catalytische verschijnselen in het Laboratorium van Prof. Frédéric Swarts. Met succes, want hij wordt uitgeroepen tot laureaat. Hij had inmiddels met een vriend de socialistische studentenbeweging "Reiner Leven" gesticht, iets wat beroering verwekte in het burgermilieu waaruit hij stamde.

In 1911 promoveert hij tot Doctor in de Wis- en Natuurkunde.

Hij trouwt in hetzelfde jaar met een Engelse schilderes, Mabel Elwes, die als decoratrice werkzaam is bij Dangotte.

Vegetariër en geheelonthouder George Sarton zorgt voor een nieuwe sensatie wanneer hij de van zijn vader geërfde, gereputeerde wijnkelder openbaar laat verkopen. Dat vader Sarton wel met enige kennis van zaken zijn wijnkelder zal aangelegd hebben, blijkt uit het feit dat zoon George met de opbrengst ervan een ruime villa kan kopen in Wondelgem. Hij gaat er wonen en vat daar het werk aan dat hem heel zijn leven zal bezielden : van de Geschiedenis der Wetenschappen een aparte discipline maken die de vergelijking zou kunnen doorstaan met de andere takken der wetenschap. Hij besluit een eigen tijdschrift uit te geven. Duizenden geleerden worden aangeschreven; maar wie is nu geïnteresseerd in de geschiedenis der wetenschappen ? (Wij zijn in 1912). Er komen nauwelijks 100 voorintekeningen binnen. Dat is niet in staat om "le feu sacré" van Sarton te blussen. Het eerste nummer van zijn tijdschrift "Isis" verschijnt in 1913 en levert hem een verlies op van meer dan 3.300 fr. Sarton is nog tevreden ook, want hij had gerekend op 4.000 fr.

George Sarton. Foto Stadsarchief.

Hij zit aan het Nr. 5 als de Eerste Wereldoorlog uitbreekt. Zijn villa in Wondelgem wordt bezet door de Duitsers, maar hij krijgt wel de toelating om naar Nederland te vertrekken. Vandaar wipt hij meteen over naar Engeland en in 1915 komt hij aan in New-York met een schamel bezit en een ongeschokt vertrouwen.

Hij zou zich daar een normaal inkomen kunnen verschaft hebben, had hij les willen geven in Frans of in Wiskunde. Maar neen, het moest de Geschiedenis der Wetenschappen zijn. Dank zij aanbevelingsbrieven krijgt hij enkele bescheiden baantjes, maar het zou zeker zwarte sneeuw geweest zijn voor de familie Sarton, ware het niet dat ze opgevangen werd door de in Amerika gevestigde stadsgenoot van George, Leo Baekeland.

Samen met enkele vrienden brengt Baekeland 3.400 dollar bijeen. Zij worden geschonken aan de Harvard University te Cambridge in Massachusetts, op voorwaarde dat Sarton er 2 jaar zou kunnen werken.

Dat wordt aanvaard, maar na het verstrijken van deze termijn zit Sarton toch weer zonder werk, want er bestaat praktisch geen interesse voor de geschiedenis der wetenschappen in de universitaire kringen.

Maar dan komt er een gelukkige kentering. Sarton kan met zo veel enthousiasme spreken over wat hem bezielt dat hij het heilig vuur kan overbrengen op de wiskundige Robert Simpson Woodward. Op het eerste zicht niet zo belangrijk, maar... deze man is President van de zeer rijke Carnegie Institution te Washington. In 1919 wordt hij er aangesteld als "Research Associate" met een ruim salaris plus tal van andere financiële faciliteiten. Er wordt zelfs administratief personeel ter zijner beschikking gesteld.

Wat doet Sarton ? Hij hervat onmiddellijk de uitgave van zijn geliefd tijdschrift "Isis". Met iets zit hij evenwel danig verveeld : hij mist geweldig de grootste universiteitsbibliotheek van de wereld : deze van de Harvard University. Hij stelt bijgevolg voor kosteloos les te geven als hij een lokaal in de bibliotheek mag gebruiken. Zijn aanbod wordt aanvaard en hij keert terug naar Massachusetts en zal verder blijven wonen en werken in Cambridge. Een bizarre situatie : hij werkt voor een universiteit die hem niet betaalt en hij wordt betaald door een inrichting die weinig van hem hoort of ziet.

Toch kwam hij er niet, omdat de uitgave van zijn tijdschrift permanent deficitair bleef. Hij moest de Harvard University overhalen hem een karig loon te betalen en zijn vrouw sprong anderzijds in door wat bij te verdienen met het geven van lessen in toegepaste kunst.

Het is pas 20 jaar later dat hij zal benoemd worden tot hoogleraar.

In 1927 verscheen zijn standaardwerk in 3 delen "Introduction to the

history of science" dat beschouwd werd als de "bijbel" van deze discipline.

Het is duidelijk dat iemand die zich bezig houdt met de geschiedenis der wetenschappen het tegenovergestelde moet zijn van een specialist, hij moet een universele geest bezitten. En dat bezat Sarton.

Hij was onder de indruk gekomen van het enorm belang van de Oosterse (lees Arabische) bijdrage tot de ontwikkeling der wetenschappen. Om een goed begrip te kunnen hebben van de middeleeuwse wetenschappen, achtte hij de kennis der Arabische taal onmisbaar. Hij ging bijgevolg Arabisch studeren om de oorspronkelijke bronnen te kunnen raadplegen. Zijn talenkennis was overigens meer dan indrukwekkend. Buiten het Nederlands, het Frans (zijn moedertaal), het Engels, Duits, Latijn en Grieks, was hij vertrouwd met het Zweeds, Portugees, Spaans en Italiaans. Hij had bovendien noties van het Turks, Hebreeuws en Chinees. Vandaar zijn grote invloed in het Oosten. Sommige van zijn werken werden trouwens vertaald in het Arabisch, Hebreeuws, Perzisch en Japans.

Alhoewel Sarton 71 jaar oud werd heeft hij slechts een klein deel kunnen verwezenlijken van het werk dat hij zich voorgesteld had te zullen doen. Vergeten wij niet dat zijn standaardwerk slechts een "Introduction" was die dan verder in detail moest uitgewerkt worden. Sarton is zeer gehecht gebleven aan wat hij "my native country, beloved Vlaanderen" noemde. (Wie zou dat niet ?)

Hij bleef trouwens een uitgebreide correspondentie voeren met vrienden en kennissen zoals A. J. J. Van de Velde, Michel Thiery en de in Zweden verblijvende zoon Andries van Jules Mac Leod.

Zijn vrouw Mabel, die hem heel haar leven bijgestaan had, stierf in 1950. Niettegenstaande deze zware slag bleef hij doorwerken, ook na zijn emeritaat in 1952.

Op weg naar het vliegveld, om een voordracht te gaan geven in Montreal, kreeg hij een hartaanval waaraan hij enkele uren later overleed. Dit was in 1956.

De betekenis van een Sarton ontgaat volledig aan de gewone man, maar ook in de zogenaamde wetenschappelijke kringen is hij onvoldoende gekend. Hij is de grondlegger geweest van een wetenschap die slechts weinigen aanspreekt. Zij vertoont dan ook geen enkel spectaculair aspect en leent zich niet tot sensatie-artikels in de pers. Zij schijnt bovendien geen enkel praktisch nut te bezitten.

Weet dan toch dat sinds bijna 50 jaar aan de Universiteit van Harvard de graad bestaat van Doctor in de Geschiedenis der Wetenschappen.

Hoeveel kraters op de maan werden er genoemd naar Gentenaars ?

Alvast 2 : de Adolphe Quetelet- en de George Sarton-krater.

De lezers die geïnteresseerd zijn in George Sarton verwijzen wij graag naar het artikel van R. Calcoen dat verscheen in de "Handelingen van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde van Gent" – Deel XXXIV – 1980 – pp. 181-191.

En... natuurlijk ! : Loop eens binnen in het Museum voor de Geschiedenis der Wetenschappen in de Korte Meer. Het loont altijd de moeite.

HUGO COLLUMBIEN

VORIGE JAARGANGEN VAN GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

Nog verkrijgbaar tot uitputting van de voorraad :

Jaargang 1973 nrs 11-12

1976 nrs 2-3-4-5-6

1977 nrs 2-3-4-5-6 + volledige jaargang

1979 nrs 1-2-3-4-5 + id.

1981 nrs 1-3-4-5-6 + id.

1982 nrs 2-3-4-5-6 + id.

1982 Register op de jaargangen 1 tot 10 (speciaal nr.)

Prijs per afzonderlijk nr. 50 fr.

Prijs per volledige jaargang 250 fr.

Gentse stadstrams en -bussen (Lode Hoste)

Prijs per boek 250 fr. (lid) – 350 fr. (niet lid) + port 30 fr.

Tijdschrift en boek kunnen afgehaald worden elke zondag, van 10/12 u., in het Documentatiecentrum, behalve in juli en augustus en op wettelijke feestdagen.

Portkosten bij betaling op postrekening :

1 of 2 nrs 13 fr.

3 of 4 nrs 26 fr.

vanaf 5 nrs 40 fr.

Volgende heruitgaven zijn nog verkrijgbaar :

– Plattegrond Gent 1641 uit 'Flandria illustrata'

1e uitgave door Hondius 100 fr.

– Plattegrond Gent 1796 door Goethals

identiek aan origineel 100 fr.

Plattegronden worden niet opgestuurd, maar afgehaald in het Documentatiecentrum.

De Bibliothecaresse,
VAN GELUWE-EGGERMONT A.